

Rapport

uitgebracht aan de raad
van de gemeente Dordrecht

Controle stadsjaarrekening 2002

Aan de raad van de gemeente Dordrecht
t.a.v. de voorzitter,
burgemeester R.J.G. Bandell
p/a de raadsgriffie
Postbus 8
3300 AA DORDRECHT

Datum
13 mei 2003

Behandeld door

Ons kenmerk
03R0764/AvdW/
723-5813018
Uw kenmerk

Onderwerp
Controle stadsjaarrekening 2002

Geachte leden van de raad,

Wij hebben de stadsjaarrekening 2002 van uw gemeente gecontroleerd. In dit verslag brengen wij onze bevindingen onder uw aandacht.

Wij hanteren daarbij de volgende indeling:

1. Accountantsverklaring
2. Rekening van baten en lasten
3. Balans
4. Diverse verslaggevingsaspecten

1. Accountantsverklaring

De goedkeurende accountantsverklaring bij de stadsjaarrekening 2002 treft u als bijlage 1 bij dit rapport aan. Wij verzoeken u, alvorens u tot publicatie overgaat, de stadsjaarrekening en de gezamenlijk daarmee openbaar te maken stukken aan ons ter beoordeling voor te leggen.

2. Rekening van baten en lasten

De rekening van baten en lasten sluit met een voordelig resultaat van circa € 16,3 miljoen tegen circa € 8,5 miljoen voordelig in 2001. Het verwachte voordelige resultaat over 2002 bedroeg volgens de Interim-nota 2002 bijna € 5 miljoen. Het uiteindelijke resultaat over 2002 is dus veel hoger dan voorzien. Overigens is in de Interim-nota 2002 al gemeld dat sprake was van ontwikkelingen, die ertoe konden leiden dat het resultaat over 2002 positiever zou kunnen worden.

13 mei 2003

2

03R0764

Enkele belangrijke posten zijn (in € miljoenen):

• Hogere Algemene uitkering	3,1
• Vrijval verplichting vakantiegeld	2,8
• Betere financiële resultaten sectoren, bedrijven en programma's	4,8

Voor een uitgebreide toelichting op de verschillen, wordt verwezen naar paragraaf 4.3 van de stadsjaarrekening.

In paragraaf 4.3 van de stadsjaarrekening is ten opzichte van de vorige jaarrekening een verdere verfijning en uitbreiding van de resultaatanalyse opgenomen. Dit is gedaan om meer inzicht in het (citaat:) 'zuiver rekeningresultaat c.q. resultaat uit normale bedrijfsuitvoering' te krijgen van het resultaat uit de gewone bedrijfsuitoefening. Dat houdt onder andere in dat wordt ingegaan op de belangrijkste dotaties en onttrekkingen aan reserves (die via de exploitatie zijn gelopen) en de bijzondere baten en lasten.

Zoals ook in de stadsjaarrekening is aangegeven heeft Dordrecht nog geen definitie/kaderstelling gegeven van het begrip 'zuiver rekeningresultaat'. Door het ontbreken daarvan en het feit dat niet alle (bijvoorbeeld rechtstreekse/niet via de exploitatie verantwoorde) mutaties (inclusief de rentetoerekening) worden meegenomen in de analyse, blijft het risico bestaan op onvolledige interpretatie van het rekeningsaldo door de gebruikers van de stadsjaarrekening.

Wij adviseren u te komen tot een definitie/kaderstelling van het begrip 'zuiver rekeningresultaat'.

3. Balans

3.1. Activerings- en afschrijvingssystematiek

Om de eenduidigheid van de activerings- en afschrijvingssystematiek binnen de sectoren en bedrijven te bevorderen, adviseerden wij vorig jaar intern kaders aan te geven hoe daar mee om te gaan. Daarnaast meldden wij dat het aanbeveling verdiende, vooruitlopend op de nieuwe comptabiliteitsvoorschriften vanaf 2004, de gehanteerde systematiek van activeren en afschrijven te herijken. Wij hebben ook nu dezelfde verschillen in de gehanteerde activerings- en afschrijvingssystematiek geconstateerd.

In een concept voortgangsrapportage binnen uw gemeente over onder andere de aanpak aanbevelingen uit onze accountantsrapportage 2001, hebben wij vernomen dat het de bedoeling is dat ultimo 2003 een herziene richtlijn voor het activerings- en afschrijvingsbeleid gereed zal zijn.

13 mei 2003

3

03R0764

3.2. Grondexploitatie

3.2.1. Algemene opmerkingen prognose

In 2002 is voor een tweetal complexen, die nagenoeg zijn afgerond de winst genomen. Het betreft de complexen Dordtse Hout (€ 10,7 miljoen) en Dordtse Kil II (€ 22,0 miljoen). Een formeel waarderingsbeleid (inclusief tussentijdse winstneming) voor de grondexploitatiecomplexen is nog niet vastgesteld. Wij adviseren u om criteria te ontwikkelen op basis waarvan per complex kan worden beoordeeld of winstneming verantwoord is. Daarnaast adviseren wij u om criteria te laten vaststellen op basis waarvan voor verlieslatende complexen voorzieningen worden gevormd. Deze afweging kan bij de vaststelling van de eerstvolgende prognose plaatsvinden.

3.2.2. Inhoudelijke opmerkingen

De tijdstippen waarop de stadsjaarrekening wordt samengesteld en de prognose van het grondbedrijf tot stand komt, zijn met ingang van de jaarrekening 2002 losgekoppeld. In de stadsjaarrekening 2002 zijn zogenaamde staten P (als bijlage 3 van de stadsjaarrekening) opgenomen. Ook in deze staten zijn verwachtingen opgenomen van de uitkomsten van de desbetreffende complexen. Deze verwachtingen zijn al zoveel mogelijk aangepast aan de actuele inzichten. Binnenkort wordt de prognose 2004 vervaardigd. In een aantal gevallen leidt dit mogelijk tot een aanpassing van de uitgangspunten, die bij de calculaties worden gehanteerd. In vorige jaren werden dergelijke wijzigingen door middel van goedkeuring van de prognose geautoriseerd en direct verwerkt in de jaarrekening. Door de huidige systematiek bestaat een risico dat middels vaststelling van de jaarrekening al "impliciete" goedkeuring plaatsvindt van ingrijpend bijgestelde verwachtingen.

Met betrekking tot Amstelveen Oost worden in de jaarrekening op diverse plaatsen opmerkingen gemaakt, die in samenhang met elkaar gelezen moeten worden. Wij verwijzen u met name naar de pagina's 46 en 59 en daarnaast op cijfers en toelichtingen van de in de beheersrekening opgenomen staten P (bijlage 3).

Mede door de economische malaise is het van het grootste belang dat u blijft beschikken over een actuele prognose en een actueel inzicht in de vermogenspositie van het grondbedrijf.

3.3. Specificaties en onderbouwingen van tussenrekeningen c.a.

In het begin van 2003 is een gemeentebrede kwaliteitsslag gemaakt om integraal de tussenrekeningen (inclusief debiteuren en crediteuren) te specificeren en te analyseren. Wij hebben vastgesteld dat die kwaliteitsslag voor een belangrijk deel is gerealiseerd. Wat gemeentebreed nog een verbeterpunt is, is de onderbouwing van de in de specificatie opgenomen posten. Zo stelden wij vast dat niet van alle relevante posten (schriftelijke) documentatie voorhanden was.

13 mei 2003

4

03R0764

Wij adviseren u de kwaliteitsslag ook voor het komend (thans lopend) boekjaar te continueren en daar waar dat nog niet of minder heeft plaatsgevonden uit te breiden. Hierbij kan met name gedacht worden aan het documenteren van alle relevante posten in de specificaties.

3.4. Onderlinge vorderingen en schulden

Ook dit jaar kostte de afstemming en de analyse van de onderlinge vorderingen en schulden tussen sectoren en bedrijven binnen het concern een forse interne inspanning. Deze analyse is nodig om de aan elkaar gerelateerde vorderingen en schulden van de verschillende sectoren/bedrijven uit de jaarrekening te elimineren.

Ondanks de inspanning is het niet gelukt om de genoemde vorderingen en schulden in hun geheel af te stemmen. Voor een aantal verschillen is het zeer aannemelijk dat die betrekking hebben op balansmutaties (vaste activa, onderhanden werk, etc.) en daardoor geen rechtstreekse gevolgen hebben voor het exploitatieresultaat. Daarnaast resteerde een nadelig verschil van circa € 1,8 miljoen aan posten (2001: circa € 0,7 miljoen), waarvan (nog) niet aannemelijk kon worden gemaakt of dit betrekking heeft op balansmutaties of gevolgen heeft voor het exploitatieresultaat. Voorzichtigheidshalve is daarom de € 1,8 miljoen ten laste van het exploitatieresultaat gebracht.

De interne verwachting is dat door de invoering van de centrale administratie de problematiek voor het dienstjaar 2003 voor een groot deel zal zijn opgelost. Ook dan blijft alertheid gevraagd. De oudere verschillen zullen alsnog moeten worden afgewikkeld.

Wij adviseren u de nu nog niet geanalyseerde verschillen toch nog nader te bezien en de mogelijke financiële consequenties daarvan te verwerken in de administratie 2003.

3.5. Rubricering reserves, voorzieningen en kortlopende verplichtingen

De sectoren en bedrijven gaan verschillend om met het gebruik van de rubricering naar reserves, voorzieningen en kortlopende verplichtingen. Soms worden nog andere benamingen gebruikt als fondsen e.d.. De meest voorkomende interpretatieverschillen komen voor bij het verwerken van ontvangen en (nog) niet bestede (rijks)bijdragen. De sectoren onderwijs en welzijn en de sociale dienst hebben hiermee relatief gezien het meest te maken.

Wij adviseren u de sectoren nadere richtlijnen te geven om een uniforme rubriceringswijze te bevorderen.

3.6. (Bestemmings)reserves

Mutaties in reserves 'mogen' uitsluitend worden aangebracht als daarvoor voldoende autorisatie aanwezig is. Bijvoorbeeld via begroting en begrotingswijzigingen of via een ander formeel besluit.

13 mei 2003

5

03R0764

Wij hebben vastgesteld dat de mutaties in toenemende mate zijn afgedekt met formele besluitvorming. Dit geldt in mindere mate voor de sectoren stadsontwikkeling, onderwijs en welzijn en het grondbedrijf. Veelal wordt dan 'staand beleid' als autorisatiebron aangeduid.

Wij adviseren u over alle (relevante) mutaties in de reserves formeel te laten besluiten.

3.7. Voorzieningen

In het kader van het BTW Compensatie Fonds (BCF) diende de BTW-component per 31 december 2002 uit de voorzieningen te worden geëlimineerd. Een logisch gevolg aangezien de BTW vanaf 2003 terugvorderbaar is en niet meer moet worden beschouwd als een kostencomponent. De BTW-component is echter niet afzonderlijk uit de voorzieningen geëlimineerd.

Teneinde een zo goed mogelijke omvang van de voorzieningen te kunnen bepalen, is een goede onderbouwing en documentatie over de benodigde bedragen noodzakelijk. In feite kan een voorziening niet negatief zijn. Bij uw gemeente is doorgaans wel toekomstige dekking aanwezig. De negatieve voorziening havendienst vormt daar echter een uitzondering op. In de winstbestemming is daarvoor aandacht gevraagd.

Voor de twee complexen Stadspolders en Amstelwijk is de dotatie aan de voorziening gelijk gesteld aan de gedane rentetoevoeging. Rentetoe rekening aan voorzieningen is binnen de huidige comptabiliteitsvoorschriften niet toegestaan. Wij adviseren u met ingang van 2003 de hoogte van de voorzieningen op een bedrijfseconomische wijze (zie hiervoor) te bepalen. Theoretisch is het denkbaar dat die toevoeging dan overeenkomt met de huidige toevoeging, gebaseerd op een percentage.

4. Diverse verslaggevingsaspecten

4.1. Productenrekening

De jaarrekening is evenals in 2001 opgezet volgens de productenstructuur. Volgens de CV95 dient de jaarrekening ook inzicht te geven in de baten en lasten en de toelichtingen daarop volgens de functionele structuur. Om zoveel als mogelijk aan te sluiten op de CV95 zijn op de productbladen de functienummers aangegeven. Via een brugstaat in een bijlage bij deel 3 van de jaarrekening is in bijlage 2 van de jaarrekening een overzicht opgenomen van de baten en lasten per functie.

13 mei 2003
6
03R0764

4.2. Prestatiegegevens

Prestatiegegevens krijgen in een output georiënteerde productenrekening meer aandacht.

Om op basis van de jaarrekeninggegevens adequate beslissingen te kunnen nemen, dient zekerheid te bestaan over de betrouwbaarheid van de overige gepresenteerde gegevens. In de praktijk blijkt dat de betrouwbaarheid van die gegevens vaak minder via maatregelen van administratieve organisatie en interne controle is geborgd dan bijvoorbeeld financiële gegevens. Voor die prestatiegegevens is dit niet mogelijk of - gelet op de doelstelling van de vermelding daarvan - economisch niet verantwoord. Dergelijke zachte prestatiegegevens dienen veelal ter illustratie van wat met de ingezette middelen is bereikt of in welke behoeften deze middelen voorzien.

De gebruiker van de jaarrekening dient dan ook de prestatiegegevens met de nodige voorzichtigheid te gebruiken in haar/zijn besluitvormingsproces. In de waarderingsgrondslagen (paragraaf 4.1) is deze 'waarschuwing' voor de gebruiker opgenomen.

4.3. Staat van restantkredieten

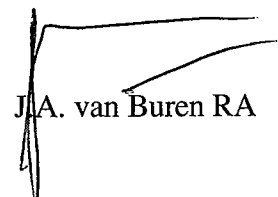
De staat van restantkredieten in de jaarrekening geeft uitsluitend totalen per sector/bedrijf zien en bevat geen toelichting. De staat biedt geen inzicht in de individuele kredieten binnen de gemeente. Ondanks het feit dat indien zich risico's aandienen hiervan melding wordt gedaan in de risicoparagraaf, is de huidige presentatie van de staat van restantkredieten summier. Ook in situaties dat geen risico's worden verwacht, dient de gebruiker/lezer van de jaarrekening de mogelijkheid te hebben op basis van zijn eigen interpretatie inzicht te krijgen op de stand van zaken van de belangrijkste (kwantitatieve en kwalitatieve) kredieten.

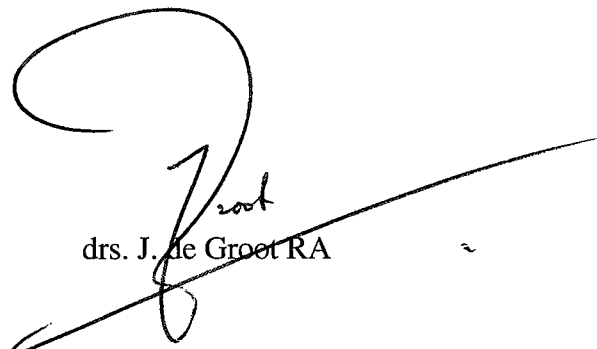
Wij adviseren u voortaan de staat verder te detailleren en te voorzien van een toelichting op de belangrijkste ontwikkelingen.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

Deloitte & Touche
Accountants
voor deze:

J.A. van Buren RA

drs. J. de Groot RA

Accountants
Wilgenbos 4
Dordrecht
Postbus 1165
3300 BD Dordrecht

Tel: (078) 6112500
Fax: (078) 6112577
www.deloitte.nl

**Deloitte
& Touche**

Aan de raad
van de gemeente Dordrecht
Postbus 8
3300 AA DORDRECHT

Datum
13 mei 2003

Behandeld door

Ons kenmerk
03R0764/AvdW/
723-5813018

Accountantsverklaring

Opdracht

Wij hebben de stadsjaarrekening 2002 (bestaande uit de delen 1, 2 en 3) van de gemeente Dordrecht gecontroleerd. De stadsjaarrekening is opgesteld onder verantwoordelijkheid van burgemeester en wethouders van de gemeente. Het is onze verantwoordelijkheid een accountantsverklaring inzake de jaarrekening te verstrekken.

Werkzaamheden

Onze controle is verricht overeenkomstig in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen met betrekking tot controleopdrachten. Volgens deze richtlijnen dient onze controle zodanig te worden gepland en uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de stadsjaarrekening geen onjuistheden van materieel belang bevat. Een controle omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van informatie ter onderbouwing van de bedragen en de toelichtingen in de stadsjaarrekening. Tevens omvat een controle een beoordeling van de grondslagen voor financiële verslaggeving die bij het opmaken van de jaarrekening zijn toegepast en van belangrijke schattingen die de leiding van de huishouding daarbij heeft gemaakt, alsmede een evaluatie van het algehele beeld van de stadsjaarrekening. Wij zijn van mening dat onze controle een deugdelijke grondslag vormt voor ons oordeel.

Oordeel

Wij zijn van oordeel dat deze jaarrekening een getrouw beeld geeft van de financiële positie op 31 december 2002 en van de baten en lasten over 2002 in overeenstemming met de grondslagen voor financiële verslaggeving volgens het Besluit comptabiliteitsvoorschriften 1995 en ook overigens voldoet aan de bepalingen inzake de jaarrekening zoals opgenomen in dit besluit.

Deloitte & Touche
Accountants
voor deze:

J.A. van Buren RA

drs. J. de Groot RA

**Deloitte
Touche
Tohmatsu**

Op alle contractuele relaties van Deloitte & Touche zijn de algemene voorwaarden van Deloitte & Touche, welke zijn gedeponeerd bij de Griffie van de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam onder aktenummer 115/97 van toepassing.
Deloitte & Touche Accountants is een Maatschap van besloten (beroeps)vennootschappen.